

การแต่งกลอนสุภาพ

วิชาภาษาไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ภาษาไทยกับครูพี่ต๊ต - อาจารย์พีระเสก บริสุทธิ์บัวทิพย์

กลอนสุภาพ

- ❖ เป็นคำประพันธ์ของไทย
- ❖ แต่งง่ายกว่าคำประพันธ์อื่น เพราะมีลักษณะคล้ายร้อยแก้ว และแบบบังคับยืดหยุ่นได้มาก
- ❖ นิยมมากในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ
- ❖ รุ่งเรืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
- ❖ กวีที่มีฝีมือยอดเยี่ยมทางกลอน คือ สุนทรภู่ และเป็นผู้คิดสัมผัสในเพิ่มขึ้นเป็น แบบฉบับ เพื่อความไพเราะของกลอน

กลอนสุภาพ

- ❖ เรียกอีกอย่างว่า กลอนแปด หรือ กลอนตลาด
- ❖ กลอนสี่สุภาพแต่ละบทที่ ๒ บาท แต่ละบาทจะมี ๒ วรรค แต่ละวรรค จะมี ๘ คำ (ปกติจะใช้คำได้ ได้ ระหว่าง ๗-๘ คำ)
- ❖ บทที่ ๑ เรียกว่า บาทเอก มี ๒ วรรค คือ วรรคสดับ (วรรคต้น) และวรรครับ
- ❖ บทที่ ๒ เรียกว่า บาทโท มี ๒ วรรค คือ วรรครอง และวรรคส่ง

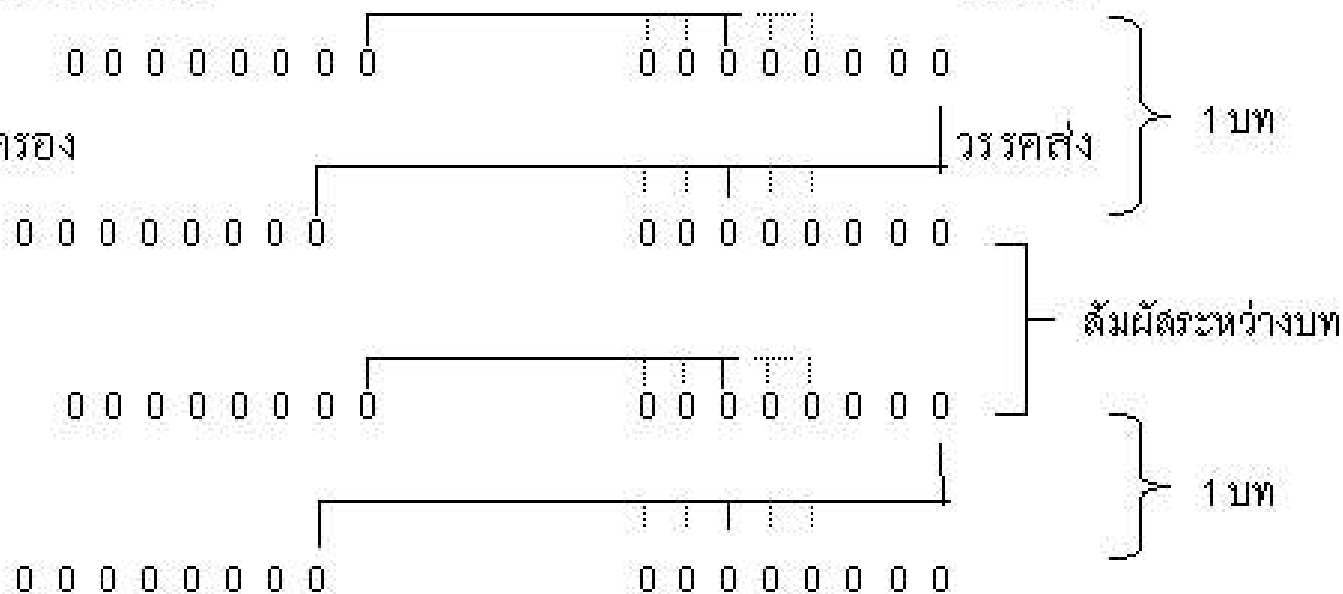
แผนผัง

วรรคต้น(ตลับ)

วรรครับ

วรรครอง

วรรคส่ง

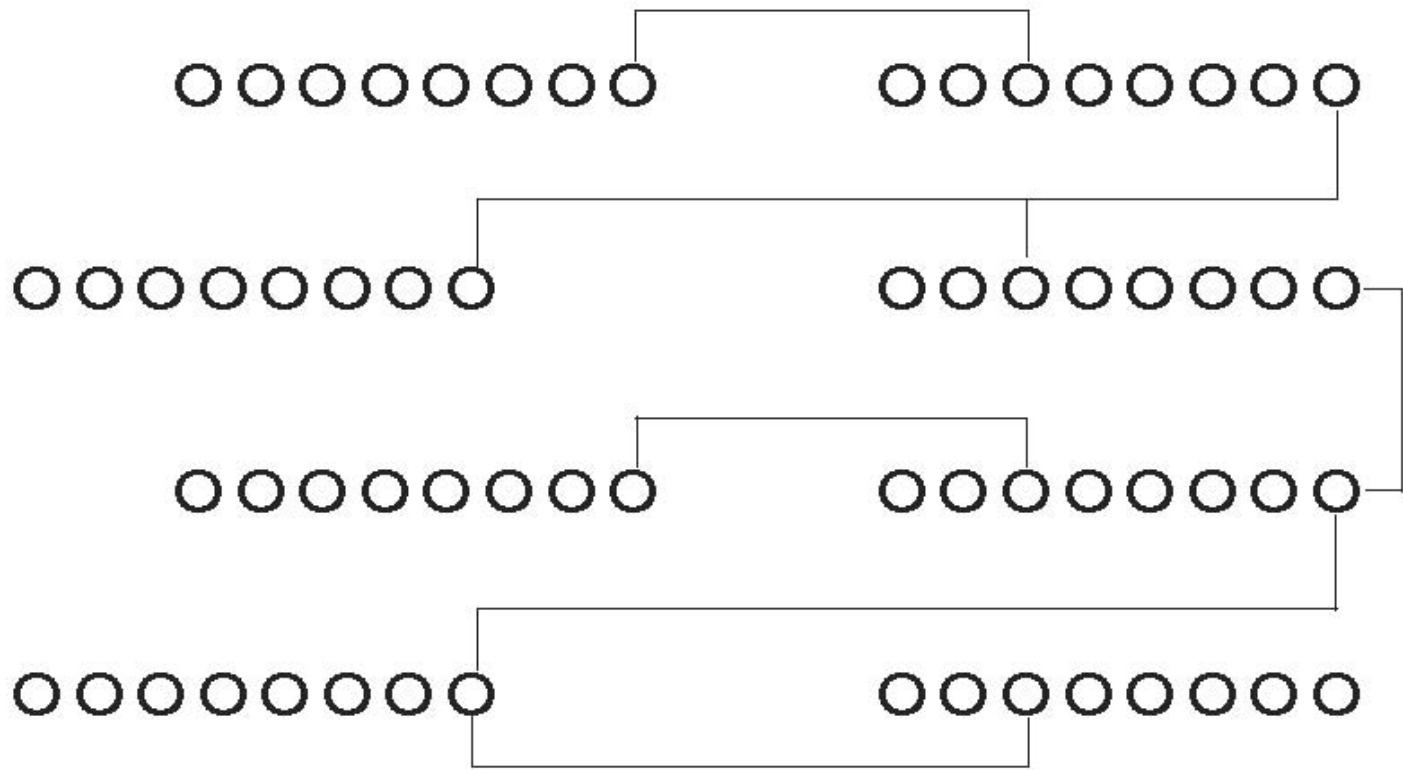
กลอนสุภาพ

กลอนสุภาพพยางค์มีกำหนด
วรรคละแปดพยางค์นับคัพพัทธ์สุนทร
ห้าแห่งคำคล้องจองต้องสัมผัส
เสียงสูงต่ำต้องเรียงเยี่ยงโบราณ

กลอนหนึ่งบทสี่วรรคกรองอักษร
อาจยิ่งหย่อนเจ็ดหรือเก้าเข้าหลักการ
สลับจัตวารองส่งประสงค์สมาน
เป็นกลอนกานท์ครบครันฉันทน์นี้เอย

กลอนสุภาพ

- ❖ พยางค์สุดท้ายของวรรคที่ ๑ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๓ หรือ ๔ ในวรรคที่ ๒
- ❖ พยางค์สุดท้ายของวรรคที่ ๒ สัมผัสกับพยางค์สุดท้ายของวรรคที่ ๓ และสัมผัสกับพยางค์ที่ ๓ หรือ ๔ ในวรรคที่ ๔
- ❖ สัมผัสระหว่างบทพยางค์สุดท้ายของบทต้น สัมผัสกับพยางค์สุดท้ายของวรรคที่ ๒ของบทถัดไป

ภาษาไทยกับครุพีที่สี่ - อาจารย์พีระเสก บริสุทธิ์บัวทิพย์

การสัมผัส

สัมผัสเป็นลักษณะสำคัญของคำประพันธ์ไทย ลักษณะสัมผัสมีดังนี้

- ❖ สัมผัสพยัญชนะหรือสัมผัสอักษร คือ มีพยัญชนะต้นของคำเหมือนกัน
- ❖ สัมผัสสระ คือ ถ้ามีสระเดียวกัน หากมีตัวสะกดต้องเป็นเสียงพยัญชนะสะกดในมาตราเดียวกัน

- ❖ สัมผัสใน คือ สัมผัสที่อยู่ในวรรคเดียวกัน มีทั้งสัมผัสสระ และสัมผัสพยัญชนะ
- ❖ สัมผัสนอก คือ สัมผัสระหว่างคำ ที่อยู่ต่างวรรคกันเป็นสัมผัสบังคับของกลอน
- ❖ สัมผัสระหว่างบท คือ ถ้าแต่งกลอนมากกว่า ๑ บท ต้องมีการส่งสัมผัสให้คำสุดท้ายของวรรคส่งในบทต่อไปสัมผัสคำสุดท้ายของวรรครับในบทถัดไป

❖ นอกจากนี้ยังมีการสัมผัสอื่นดังนี้

สัมผัสซ้ำเสียง คือ รับส่งสัมผัสด้วยคำที่ออกเสียงเหมือนกัน

สัมผัสเลื่อน คือ รับส่งด้วยเสียงสระสั้นยาวต่างกัน เช่น ส่ง

เสียง อาย รับด้วย อัย

ชิงสัมผัส คือ ใช้เสียงตรงกับคำที่ส่งสัมผัสก่อนตำแหน่งที่รับ

สัมผัสจริง

กลอนสุภาพ

❖ เสียงของคำท้ายวรรค

เสียงของคำสุดท้ายในแต่ละวรรคของกลอนมีข้อกำหนดในเรื่องเสียงของวรรณยุกต์ เป็นตัวกำหนดด้วยการกำหนดเรื่องเสียงนี้ถือว่าเป็นข้อบังคับทางฉันทลักษณ์อย่างหนึ่งของกลอนแปด หรือกลอนสุภาพ อันมีข้อกำหนดดังต่อไปนี้

❖ เสียงของคำทำยวรรค

- คำสุดท้ายของวรรคที่ ๑ (วรรคสดับ) วรรคต้น คำสุดท้าย
ใช้คำเสียงวรรณยุกต์ใดก็ได้ คือ นอกจากเสียงสามัญ แต่ถ้าจะใช้ก็
ไม่ห้าม

- คำสุดท้ายวรรคที่ ๒ (วรรครับ) คำสุดท้ายนิยมใช้เสียง
จัตวา ห้ามใช้เสียงโท,สามัญ,ตรี และวรรณยุกต์เอก ไม่มีรูป ไม่ห้าม
แต่ต้องให้คำสุดท้ายของวรรคครองเป็นเสียงตรี

❖ เสียงของคำทำยวรรค

- คำสุดท้ายวรรคที่ ๓ (วรรครอง) คำสุดท้ายนิยมใช้เสียง
สามัญ ห้ามใช้เสียงจัตวาหรือคำที่มีรูปวรรณยุกต์
- คำสุดท้ายวรรคที่ ๔ (วรรคส่ง) คำสุดท้ายไม่นิยมใช้เสียง
สามัญ ห้ามใช้คำตายและคำที่มีรูปวรรณยุกต์ซึ่งอาจจะใช้คำตาย
เสียงตรีบ้างก็ได้

กลอนสุภาพ

แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์
ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด

มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
ก็ไม่คาดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน

มนุษย์นี้ที่รักอยู่สองสถาน
ที่พึงหนึ่งพึงได้แต่กายตน

บิดามารดาก็รักมักเป็นผล
เกิดเป็นคนคิดเห็นจึงเจรจา

กลอนสุภาพ

แม่รักลูกลูกก็รู้ยู่ว่ารัก
จะกินนอนวอนว่าเมตตาเดือน
แม่วันทองของลูกจงกลับบ้าน
จะก้มหน้าลาไปมิได้กลัว

คนอื่นสักหมิ่นแสนไม่แมนเหมือน
จะจากเรือนร้างแม่ไปแต่ตัว
เขาจะพาลว่าวุ่นแม่ทูนหัว
แม่อย่ามัวหมองน้กจงหักใจ

คำเรียกชื่อกลอน

กลอนมีชื่อแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของข้อบังคับ
ในการประพันธ์ ดังนี้

1. เรียกตามจำนวนคำในวรรค กลอนที่เรียกชื่อตามคำ
จำนวนคำ ได้แก่ กลอนสี่ กลอนหก และกลอนแปด

กลอนสี่ คือ กลอนที่แต่งให้วรรคหนึ่งมี ๔ คำ นิยมแบ่งอ่าน

วรรคละ ๒ ช่วง ช่วงละ ๒ คำ

ดวงจันทร์วันเพ็ญ

ลอยเด่นบนฟ้า

แสงนวลเย็นตา

พาใจหฤหรรษ์

ชักชวนเพื่อนยา

มาเล่นร่วมกัน

เด็กน้อยสุขสันต์

บันเทิงเริงใจ

กลอนหก คือ กลอนที่แต่งให้วรรคหนึ่งมี ๖ คำ นิยมอ่าน
วรรคคำ ๓ ช่วง ช่วงละ ๒ คำ

สองหนึ่ง เป็นสอง ตรงไว้

กลอนหก ยกให้ คู่สอง

หาคำ งดงาม ทำนอง

สอดคล้อง ขานรับ จับวาง

กลอนแปด คือ กลอนที่แต่งให้วรรคหนึ่งมี ๘ คำ นิยมอ่าน
วรรคละ ๓ ช่วง ช่วงละ ๓ คำ ๒ คำ และ ๓ คำ ตามลำดับ

เรื่องกานท์กลอนอ่อนด้อยค่อยค่อยหัด
แม่เฝ้าอดขัดใจอย่าไปเลี้ยง
ทีละวรรคถักถ้อยนำร้อยเรียง
แม่เฝ้าเคียงเยียงเขาจะเศร้าไย

คำเรียกช่อกลอน

2. เรียกตามการกำหนดคำในวรรคลับ กลอนที่แต่งโดย
กำหนดคำในวรรคลับ ได้แก่ กลอนสักวา กลอนดอกสร้อย
กลอนเสภา และกลอนบทละคร

กลอนดอกสร้อย เป็นกลอนที่กำหนดให้วรรคสดับมี ๔ คำและ
คำที่ ๒ เป็นคำว่า เอ๋ย หรือ เอย เช่น เด็กเอ๋ยเด็กน้อย กลอนดอกสร้อย
บทหนึ่งมี ๔ บาท และจบบทด้วยคำว่า เอย เช่นเดียวกับกลอนสักวา
สักวาทวนอื่นมีหมิ่นแสบ ไม่เหมือนแม่้นพจมานที่หวานหอม
กลิ่นประเทียบเปรียบดวงพวงพะยอม อาจจะนุ่มจิตโน้มด้วยโลมลม
แม่้นล้อลามหยามหยาบไม่ปลาบปลื้ม ดังดูดตีมบรรพืดต้องเข็ดขม
ผู้ดีไพร่ไม่ประกอบชอบอารมณ์ ใครฟังลมเมินหน้าระอาเอย

กลอนสี่ก้า เป็นกลอนที่ใช้คำว่า สี่ก้า เป็นคำขึ้นต้นช่วงแรก
ของวรรคกลับ กลอนสี่ก้าแต่งบทละ ๔ บาท และจบด้วยบทสี่ก้า
ด้วยคำว่า เอย

แมวเอ๋ยแมวขโมย
เด็กชายเก่งคนดีมีเมตตา
จากแมวโถมถอดรูปแล้วเป็นแมวสวย
กตัญญูรู้คุณรู้ทำงาน

ดูซุบซิดอิดโรยเสียนักหนา
ให้ข้าวปลาอิ่มหน้าแสนสำราญ
แถมยังช่วยจับหนูอยู่ในบ้าน
ชีวิตก็เบิกบานสำราญเอย

กลอนเสภา เป็นคำประพันธ์ชนิดหนึ่ง ซึ่งแต่งเพื่อใช้ขับ เพราะใช้เป็นกลอนขับ จึงกำหนดคำไม่แน่นอน มุ่งการขับเสภาเป็นสำคัญ จึงใช้คำ ๗ คำ ถึง ๙ คำ การส่งสัมผัสนอกเหมือนกับกลอนสุภาพ แต่ไม่บังคับหรือห้ามเสียงสูง ต่ำ ตามจำนวนคำแต่ละวรรค อยู่ในเกณฑ์กลอน ๗-๙ เช่น เสภาขุนช้างขุนแผน

กลอนเสภา

เจ้าพलयงมความแสนสังสารแม่
แล้วกราบกรานมารดาด้วยอาลัย
แต่ครั้งนี้มีกรรมจะจำจาก
เที่ยวหาพ่อขอให้ปะเดชะบุญ

ข้าเลี้ยงแลดูหน้าน้ำตาไหล
ลูกเติบโตใหญ่คงจะมหาแม่คุณ
ต้องพลัดพรากแม่ไปเพราะไอ้ขุน
ไม่ลืมคุณมารดาจะมาเยือน

กลอนบทละคร เป็นกลอนที่แต่งเป็นเรื่องราวซึ่งอาจใช้แสดง
ละครได้ กลอนบทละครมีการกำหนดให้คำขึ้นต้นบทในวรรคดับ
แตกต่างกันหลายแบบเพื่อแสดงลักษณะต่างๆ เช่น

มาจะกล่าวบทไป เมื่อเริ่มเรื่องขึ้นตอนใหม่

เมื่อนั้น

เมื่อกล่าวถึงตัวตัวละครที่เป็นกษัตริย์หรือตัว
ละครผู้สูงศักดิ์

บัดนั้น

เมื่อกล่าวถึงคนธรรมดา

กลอนบทละคร

เมื่อนั้น
เห็นนนทกโคกจาบัลย์
จึงมีเทวราชบรรหาร
ตัวกูจะให้ดังจินดา

พระอิศวรบรมรังสรรค์
พระทรงธรรมให้คิดเมตตา
เอ็งต้องการสิ่งไรจงเร่งว่า
อย่าแสนโคกอาลัย ๆ